

Flugmálastjóri eða fulltrúi hans situr fundi ráðsins ásamt þeim starfsmönnum flugmálastjórnar, sem hann telur ástæðu til eða ráðið óskar eftir, með málfrelsi og tillögurétti.

Ráðherra setur nánari reglur um starfsemi ráðsins.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Gjört í Reykjavík, 1. júní 1989.

Vigdís Finnbogadóttir.

(L. S.)

Steingrímur J. Sigfússon.

L Ö G

um málefni aldraðra.

FORSETI ÍSLANDS

gjörir kunnugt: Alþingi hefur fallist á lög þessi og ég staðfest þau með samþykki mínu:

1. gr.

Markmið þessara laga er að aldraðir eigi vól á þeirri heilbrigðis- og félagslegu þjónustu sem þeir þurfa á að halda og að hún sé veitt á því þjónustustigi sem er eðlilegast og hagkvæmast miðað við þörf og ástand hins aldraða.

Tilgangur þessara laga er að aldraðir geti svo lengi sem verða má búið við eðlilegt heimilislíf en að jafnframt sé tryggð nauðsynleg stofnanþjónusta þegar hennar gerist þörf. Eftir því sem kostur er skal sjálfsákvörðunarréttur aldraðra í því efni virtur og möguleikar þeirra til ráðstöfunar eigin eigna og lífeyris ef þess gerist þörf.

I. KAFLI

Skipulag öldrunarþjónustu.

2. gr.

Heilbrigðisráðherra fer með yfirstjórn öldrunarmála. Öldrunarmálefni skulu vera undir stjórn sérstaks deildarstjóra í heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytinu.

Verkefni heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytisins á sviði öldrunarmála skulu vera m.a.:

1. Að hafa frumkvæði að stefnumótun um málefni aldraðra.
2. Að annast áætlanagerð um málefni aldraðra fyrir landið í heild.

3. gr.

Skipa skal samstarfsnefnd um málefni aldraðra til fjögurra ára í senn frá 1. janúar 1990.

Í nefndinni eiga sæti þrír menn, einn tilnefndur af Öldrunarráði Íslands, einn tilnefndur af Sambandi íslenskra sveitarfélaga og einn án tilnefningar. Heilbrigðisráðherra skipar formann úr hópi nefndarmanna. Varamenn skulu skipaðir með sama hætti.

Deildarstjóri öldrunarmála í heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytinu skal vera ritari samstarfsnefndar um málefni aldraðra.

4. gr.

Verkefni samstarfsnefndar um málefni aldraðra eru:

1. Að vera tengiliður milli ráðuneyta, stofnana og samtaka sem starfa að málefnum aldraðra.
2. Að vera heilbrigðisráðherra og ríkisstjórn til ráðuneytis um málefni aldraðra.
3. Að stjórna Framkvæmdasjóði aldraðra og gera tillögur til heilbrigðisráðherra um úthlutun úr sjóðnum.
4. Að skera úr um ágreiningsmál sem upp kunna að koma um málefni aldraðra samkvæmt lögum þessum, enda beri mál ekki að réttu undir dómstóla. Vísa má úrskurði samstarfsnefndarinnar til heilbrigðisráðherra.

5. gr.

Stjórn heilsugæslustöðvar og félagsmálaráð eða félagsmálanefndir í sveitarfélögum á starfssvæði heilsugæslustöðvar skulu tilnefna fulltrúa í sérstaka undirnefnd, öldrunarnefnd. Í öldrunarnefnd skulu aldrei vera fleiri en sjö, tveir tilnefndir af stjórn heilsugæslustöðvar (heilbrigðismálaráði í Reykjavík), hinir frá viðkomandi sveitarfélögum. Sveitarstjórnir velja nefndinni formann.

Öldrunarnefnd annast eftirtalin verkefni og gerir tillögur þar að lútandi til stjórnar heilsugæslustöðvar (í Reykjavík heilbrigðismálaráðs) og félagsmálaráða eða félagsmálanefnda:

1. Að gera tillögur um öldrunarþjónustu á starfssvæðinu í samráði við forstöðumenn hinna ýmsu þátta þjónustunnar.
2. Að kveðja menn til starfa í þjónustuhópi aldraðra þannig að samsetning hópsins sé í samræmi við ákvæði 7. gr.
3. Að gera tillögur um fjölda starfslíðs í heimaþjónustu starfssvæðisins, sbr. III. kafla þessara laga.
4. Að fylgja eftir að ákvæðum staðla eða reglugerða skv. 19. og 30. gr. sé framfylgt.
5. Að annast samningsgerð við einstaklinga eða félagasamtök sem taka að sér þjónustu fyrir aldraða, sé það ekki verksvið annarra.

Kostnaður, sem kann að verða af starfi öldrunarnefndar, greiðist af sveitarfélögum á því starfssvæði sem hún nær til í hlutfalli við fjölda íbúa í hverju sveitarfélaganna.

Þegar málefni einstakra öldrunarstofnana á starfssvæði öldrunarnefndar eru til umfjöllunar skal nefndin gefa fulltrúa viðkomandi stofnunar kost á að sitja fundinn. Þá getur öldrunarnefnd og ákveðið að gefa fulltrúum félaga á starfssvæðinu, sem starfa í þágu aldraðra, kost á að eiga áheyrnarfulltrúa í nefndinni.

6. gr.

Á starfssvæði hvernar öldrunarnefndar skal starfa þjónustuhópur aldraðra. Þar sem heilsugæslustöðvar eru fleiri en ein í sama sveitarfélagi getur sveitarstjórn ákveðið að heilsugæslustöðvarnar sameinist um þjónustuhóp aldraðra.

Þar sem það þykir hentugra geta sveitarstjórnir ákveðið að fela þjónustuhópi aldraðra hlutverk öldrunarnefndar á starfssvæðinu.

Kostnaður, sem verða kann af starfi þjónustuhóps aldraðra, greiðist af sveitarfélögum á því starfssvæði sem hann nær til í hlutfalli við fjölda íbúa í hverju sveitarfélaganna.

7. gr.

Þjónustuhópur aldraðra er samstarfshópur starfslíðs heilsugæslustöðva(r) starfssvæðisins og starfslíðs í félagslegri þjónustu sveitarfélags(a) á starfssvæðinu.

Í þjónustuhópi aldraðra skulu starfa fjórir menn. Í hópnum sé lækni með sérmenntun á sviði heimilislækninga, lyflækninga eða öldrunarlækninga, hjúkrunarfræðingur með þekk-

ingu á öldrunarþjónustu eða heilsugæslu og tveir starfsmenn félagslegrar þjónustu í sveitarfélögum á starfssvæði hópsins. Skal annar þeirra vera félagsráðgjafi ef unnt er.

Sveitarstjórnir velja þjónustuhópnum oddvita úr hópi tilnefndra. Oddviti hópsins skal kalla hópinn saman.

Þjónustuhópur aldraðra getur ákveðið að gefa félögum, sem starfa í þágu aldraðra, og öldrunarstofnunum á starfssvæðinu kost á að koma sér saman um einn fulltrúa sem yrði áheyrnarfulltrúi á fundum hópsins.

8. gr.

Hlutverk þjónustuhóps aldraðra er:

1. Að fylgjast með heilsufari og félagslegri velferð aldraðra á starfssvæðinu.
2. Að meta vistunarþörf aldraðra á starfssvæðinu, sbr. 18. og 19. gr.
3. Að setja upp í samvinnu við hinn aldraða samþætta áætlun um þjónustu, sbr. 15. gr., sem byggist á samræmdu faglegu mati.
4. Að leitast við að tryggja að aldraðir á starfssvæðinu fái þá þjónustu sem þeir þarfnast. Ætíð skal haft að leiðarljósi það markmið laganna að aldrað fólk geti sem lengst búið við eðlilegt heimilislíf.

II. KAFLI

Framkvæmdasjóður aldraðra.

9. gr.

Framkvæmdasjóður aldraðra, sem stofnaður var með lögum nr. 49/29. maí 1981, hefur það hlutverk að stuðla að uppbyggingu öldrunarþjónustu um land allt og að byggingu húsnæðis fyrir aldraða.

10. gr.

Tekjur Framkvæmdasjóðs aldraðra eru:

1. Tekjur af sérstöku gjaldi sem skattstjórar leggja á þá sem skattskyldir eru skv. 1. gr. laga nr. 75/1981, um tekjuskatt og eignarskatt. Skal gjaldið nema 2.500 kr. á hvern gjaldanda. Fjárhæð gjaldsins skal breytast árlega í samræmi við breytingar er kunna að verða á byggingarvísitölu, í fyrsta skipti við álagningu á árinu 1990, miðað við breytingu á byggingarvísitölu frá 1. desember 1988 (124,9 stig) til 1. desember 1989.

Undanþegin gjaldinu eru börn innan 16 ára aldurs og þeir sem eru 70 ára og eldri í lok tekjuárs. Einnig eru þeir undanþegnir gjaldinu sem hafa tekjuskattsstofn sem nemur 530.196 kr. eða lægri á tekjuárinu 1988. Tekjuviðmiðun þessi skal breytast árlega í samræmi við þær breytingar sem verða á persónuafslætti skv. 68. gr. laga nr. 75/1981, um tekjuskatt og eignarskatt, með síðari breytingum, og innheimtuhlutfalli viðkomandi staðgreiðsluárs samkvæmt ákvæðum 1. mgr. 9. gr. laga nr. 45/1987, um staðgreiðslu opinberra gjalda, með síðari breytingum. Skattstjóri skal fella gjald þetta niður af þeim elli- og örorkulífeyrisþegum, undir 70 ára aldri, sem dveljast á dvalar- og hjúkrunarheimilum.

Við álagningu og innheimtu gjalds þessa skulu gilda sömu reglur og um álagningu og innheimtu tekjuskatts og eignarskatts samkvæmt lögum nr. 75/1981, með síðari breytingum, eftir því sem við á. Í stað tíu gjalddaga skal þó gjalddagi vera einn, 1. ágúst ár hvert. Dragist framlagning álagningarskrár fram yfir 1. ágúst færast gjalddagi til 1. dags næsta mánaðar eftir framlagningu álagningarskrár.

2. Frjáls framlög og aðrar tekjur er til kunna að falla.
3. Vaxtatekjur.

Í miðmánuði hvers ársfjórðungs skal fjármálaráðuneytið skila Framkvæmdasjóði aldraðra fjórðungi tekna sjóðsins á því ári.

11. gr.

Framkvæmdasjóður aldraðra skal vera í vörslu Tryggingastofnunar ríkisins. Samstarfsnefnd um málefni aldraðra annast stjórn sjóðsins, sbr. 3. tölul. 4. gr. Þegar samstarfsnefnd um málefni aldraðra fjallar um málefni Framkvæmdasjóðs aldraðra skal fulltrúi tilnefndur af fjárveitinganefnd Alþingis taka sæti í nefndinni.

Sjóðstjórn gerir árlega tillögur til ráðherra um úthlutun.

12. gr.

Hlutverk Framkvæmdasjóðs aldraðra er:

1. Að styrkja byggingu þjónustumiðstöðva, dagvista, þjónustuhúsnæðis aldraðra og hjúkr-unarrýmis fyrir aldraðra, sbr. 17. og 18. gr.
2. Að veita styrki til breytinga og endurbóta sem nauðsynlegar eru á eldra húsnæði fyrir aldraða eða leiða af ákvæðum þessara laga.
3. Að styðja sveitarfélög, einkum dreifbýlissveitarfélög, til að koma á fót heimaþjónustu fyrir aldraða.
4. Önnur verkefni sem sjóðstjórn mælir með og heilbrigðisráðherra samþykkir.

13. gr.

Um framkvæmdir skv. 12. gr. fer samkvæmt lögum nr. 63 12. maí 1970, um skipan opinberra framkvæmda, eftir því sem við á.

14. gr.

Heilbrigðisráðherra setur með reglugerð nánari ákvæði um Framkvæmdasjóð aldraðra.

III. KAFLI

Heimaþjónusta.

15. gr.

Í hverju sveitarfélagi skal reka heimaþjónustu fyrir aldraða. Eftir því sem kostur er skulu sveitarfélög þau, sem standa saman að öldrunarnefnd, sameinast um rekstur heimaþjónustu aldraðra á starfssvæðinu.

Með heimaþjónustu er átt við þá þjónustu sem veitt er öldruðum sem búa heima. Sú þjónusta byggist á hjálp til sjálfshjálpar og tekur mið af heilsufarslegu og félagslegu ástandi einstaklingsins og er hún tvíþætt. Annars vegar er heilbrigðisþáttur heimaþjónustu sem er í höndum starfslíðs heilsugæslustöðva. Hins vegar er félagslegur þáttur heimaþjónustu sem er í höndum félagslegrar þjónustu viðkomandi sveitarfélaga eða aðila sem sveitarfélög semja við.

Veita skal heimaþjónustu um kvöld, nætur og helgar þegar þess er þörf.

16. gr.

Hinir ýmsu þættir heimaþjónustu skulu skipulagðir af viðkomandi sveitarfélögum að fengnum tillögum öldrunarnefndar og þjónustuhóps aldraðra á starfssvæðinu.

IV. KAFLI

Fyrirkomulag öldrunarþjónustu.

17. gr.

Til opinnar öldrunarþjónustu samkvæmt lögum þessum telst:

1. Heimaþjónusta aldraðra, sbr. III. kafla.
2. Þjónustumiðstöðvar aldraðra sem bjóða upp á þjónustu við aldraða sem búa heima. Þjónustumiðstöð getur starfað sjálfstætt eða í tengslum við dagvist aldraðra, sbr. 17. gr.,
3. tölul., sjálfseignar- og búseturéttaríbúðir, sbr. 17. gr., 4. tölul., stofnanir aldraðra, sbr.

18. gr., eða heilsugæslustöð. Leitast skal við að þjónustumiðstöðvar séu sem næst öðrum þjónustukjörnum en þó dreifðar um íbúðahverfi.
3. Dagvist aldraðra telst sú starfsemi sem býður a.m.k. upp á eftirtalda þjónustu: flutningsþjónustu að og frá heimili einstaklingsins, tómstundaiðju, aðstöðu til léttra líkamsæfinga, fæði, hvíldaraðstöðu og aðstoð við böðun. Einstaklingar, sem þurfa á dagvist að halda, geta sótt hana daglega eða ákveðna daga. Dagvist getur verið rekin sjálfstætt eða í tengslum við aðra starfsemi, t.d. þjónustumiðstöð aldraðra, sbr. 2. tölul. þessarar gr., sjálfseignar- og búseturéttaríbúðir fyrir aldraða, sbr. 4. tölul. þessarar greinar, eða stofnanir fyrir aldraða skv. 18. gr.
 4. Sjálfseignar-, leigu- og búseturéttaríbúðir fyrir aldraða. Þar skal vera vól á sömu þjónustu og um getur í 1. tölul. 18. gr., annaðhvort í húsnæðinu sjálfu eða næsta nágrenni.

18. gr.

Stofnanþjónusta fyrir aldraða samkvæmt lögum þessum er:

1. Þjónustuhúsnæði aldraðra sem getur verið tvenns konar: Íbúðir og dvalarheimili, hvorttveggja sérhannað fyrir þarfir aldraðra og ætlað þeim öldruðum sem ekki eru færir um að annast heimilishald þrátt fyrir heimaþjónustu. Þar skal vera varsla allan sólarhringinn, öryggiskerfi í hverri íbúð og vól á fjölbreyttri þjónustu, svo sem mat, þvotti, þrifum og félagsþjónustu. Aðstaða skal vera fyrir læknishjálpar, hjúkrun og endurhæfingu. Þjónusta, sem hver einstaklingur nýtur, fer eftir einstaklingsbundnu mati á þörf, sbr. 19. gr., og skal byggjast á hjálpar til sjálfshjálpar.
2. Hjúkrunarrými á öldrunarstofnunum eða hjúkrunarheimili eru ætluð öldruðum einstaklingum sem eru of lasburða til að dveljast í þjónustuhúsnæði aldraðra, sbr. 1. tölul. Á hjúkrunarrými á öldrunarstofnunum og hjúkrunarheimilum skal vera aðstaða til hjúkrunar- og lækniþjónustu. Við hönnun skal þess sérstaklega gætt að stofnunin sé heimilisleg og hlýleg. Aðstaða skal vera fyrir aldraða sjúklinga með heilabilunareinkenni. Eftir því sem kostur er skulu hjúkrunarrými á öldrunarstofnunum og hjúkrunarheimili vera í starfstengslum við öldrunarlækningadeild, lyflækningadeild eða sjúkrahús eftir aðstæðum í hverju tilviki. Þjónusta, sem hver einstaklingur nýtur, fer eftir einstaklingsbundnu mati á þörfum sjúklings og byggist á hjálpar til sjálfshjálpar.

19. gr.

Stjórn dagvistar skv. 3. tölul. 17. gr. og stofnunar fyrir aldraða skv. 18. gr. ákveða um vistun fólks á stofnuninni enda hafi öðrum skilyrðum þessarar greinar verið fullnægt.

Enginn má vistast til langdvalar á stofnun fyrir aldraða skv. 18. gr. nema að undangengnu mati á vistunarþörf. Mat á vistunarþörf skal að jafnaði vera í höndum þjónustuhóps aldraðra eða öldrunarnefndar þar sem þær sinna hlutverki þjónustuhóps aldraðra.

Hafi aldraður einstaklingur verið lengur en sex vikur á sjúkrahúsi án sérstakrar meðferðar skal þjónustuhópur aldraðra meta þörf einstaklingsins fyrir vistun á öldrunarstofnun.

Í reglugerð skal setja reglur um vistunarmat og framkvæmd þess.

20. gr.

Áður en framkvæmdir hefjast við dagvist fyrir aldraða skv. 3. tölul. 17. gr. eða stofnun fyrir aldraða skv. 18. gr. skal afla framkvæmdaleyfis heilbrigðisráðherra.

Áður en framkvæmdir hefjast við sjálfseignar-, leigu- og búseturéttaríbúðir aldraðra, sbr. 17. gr., 4. tölul., skal afla samþykkis heilbrigðisráðuneytis á teikningum. Jafnframt skal skýra ráðuneytinu frá því hver muni bera ábyrgð á rekstri sameignar og sameiginlegrar þjónustu í húsnæðinu.

Beiðni um framkvæmdaleyfi skulu fylgja upplýsingar um verksvið stofnunar og staðsetningu, svo og uppdráttir af byggingum, lóð og umhverfi og afstöðu til nágrennis ásamt lýsingu á húsakynnum. Enn fremur skal fylgja greinargerð um eigendur og fjárhagsástæður. Beiðninni skal og fylgja umsögn öldrunarnefndar á því starfssvæði sem stofnunin mun verða.

Sama gildir um allar meiri háttar breytingar á húsakynnum og starfsemi stofnunar fyrir aldraða.

Áður en ráðherra heimilar framkvæmdir skal umsóknin send til umsagnar samstarfsnefndar um málefni aldraða. Ef um hjúkrunnarrými er að ræða skal umsóknin einnig send til umsagnar landlæknis og héraðslæknis.

21. gr.

Áður en rekstur dagvistar skv. 3. tölul. 17. gr. og stofnunar fyrir aldraða skv. 18. gr. getur hafist skal sækja um rekstrarleyfi til heilbrigðisráðherra.

Umsókn um rekstrarleyfi skal fylgja greinargerð um eigendur stofnunar og fjárhagsástæður, skýrsla um starfsáætlun, stjórn, starfsfólk, rekstrarfyrirkomulag og hve mörgum vistmönnum stofnuninni er ætlað að sinna.

Heilbrigðisráðherra veitir rekstrarleyfi ef stofnunin fullnægir heilbrigðiskröfum og ákvæðum þessara laga og ætla má að hún geti leyst verkefni sín á viðunandi hátt.

22. gr.

Eigendur stofnana fyrir aldraða, sbr. 18. gr., skipa stjórn stofnunarinnar.

Sé stofnunin í beinum starfstengslum við sjúkrahús gilda um stjórn stofnunar ákvæði 30. gr. laga nr. 59/1983, um heilbrigðisþjónustu, með síðari breytingum.

Starfsmannaráð tilnefnir einn mann af sinni hálfu til setu á fundum stjórnar stofnunar fyrir aldraða með málfrelsi og tillögurétti. Sama gildir um vistmannaráð.

23. gr.

Þær dvalarstofnanir fyrir aldraða, sem starfandi eru við gildistöku þessara laga, skulu í hvívetna háðar ákvæðum þeirra. Skal stefnt að því að innan þriggja ára hafi þær uppfyllt þær kröfur um gerð og búnað er felast í 18. gr., enda hafi Framkvæmdasjóður aldraða bolmagn til að styrkja framkvæmdir af þessu tagi.

V. KAFLI

Kostnaður við öldrunarþjónustu.

24. gr.

Peir, sem þjónustu dagvistar njóta, skulu taka þátt í kostnaði af dagvistinni, að hámarki sem nemur einstaklingsgrunnlífeyri Tryggingastofnunar ríkisins. Að öðru leyti greiðist kostnaður vegna dagvistar af Tryggingastofnun ríkisins.

25. gr.

Íbúar í sjálfseignar-, leigu- og búseturéttaríbúðum, sbr. 17. gr., 4. tölul., greiða sjálfir þá þjónustu, sem þar er veitt, aðra en heimaþjónustu, sbr. 29. gr., samkvæmt ákvörðun rekstraraðila.

26. gr.

Dvalarkostnaður á stofnunum fyrir aldraða skv. 18. gr., þ.e. þjónustuhúsnæði og hjúkrunarrými, greiðist af Tryggingastofnun ríkisins, sbr. þó 27. gr.

27. gr.

Vismenn, sem hafa tekjur umfram 11.000 kr. á mánuði, skulu taka þátt í greiðslu dvalarkostnaðar á stofnunum fyrir aldraða, sbr. 18. gr.

Með tekjum sínum, sem eru umfram 11.000 kr., skal vistmaður greiða dvalarkostnað sinn að hluta eða öllu.

Setja skal með reglugerð nánari ákvæði um þátttöku vistmanna í greiðslu dvalarkostnaðar, m.a. um hækkun viðmiðunartekna.

28. gr.

Vistmaður á stofnun fyrir aldraða, sbr. 18. gr., sem ekki hefur aðrar tekjur en batur almannatrygginga, fær ráðstöfunarfé frá Tryggingastofnun ríkisins, sbr. lokamálsgrein 51. gr. laga um almannatryggingar, nr. 67/1971, með síðari breytingum.

29. gr.

Kostnaður af rekstri heimaþjónustu skiptist þannig að sveitarfélög bera kostnað af félagslegum þætti hennar en ríkissjóður af heilbrigðisþættinum.

Sveitarstjórnir geta með gjaldskrá ákveðið þátttöku einstaklinga í þeirri heimaþjónustu sem þau veita.

Undanþegnir gjaldskyldu vegna heimaþjónustu skulu þeir sem ekki hafa aðrar tekjur en ellilífeyri og tekjutryggingu almannatrygginga.

VI. KAFLI

Ýmis ákvæði.

30. gr.

Heilbrigðis- og tryggingamálaráðherra skal þegar eftir gildistöku laganna setja með reglugerð nánari ákvæði um framkvæmd þeirra, m.a. um búnað stofnana fyrir aldraða, aðbúnað og þjónustu við vistmenn, svo og starfslið stofnana eftir starfsemi þeirra.

31. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. janúar 1990 og falla þá úr gildi lög nr. 91 frá 31. desember 1982, með síðari breytingum.

Lög þessi skal endurskoða innan fimm ára frá gildistöku þeirra.

Ákvæði til bráðabirgða.

Á árinu 1989 er fjármálaráðherra heimilt að veita viðbótarframlag til Framkvæmdasjóðs aldraðra úr ríkissjóði að upphæð 40 millj. kr. svo að heildarfjárveiting til sjóðsins nemi samtals 200 millj. kr.

Gjört í Reykjavík, 1. júní 1989.

Vigdís Finnbogadóttir.

(L. S.)

Guðmundur Bjarnason.